

60.ročník

2023/2024

ŠKOLNÍ KOLO

Kategorie D

Teoretická část – Zadání

60 bodů, 90 minut

PERIODICKÁ SOUSTAVA PRVKŮ

1 I. A											13 III. A	14 IV. A	15 V. A	16 VI. A	17 VII. A	18 VIII. A											
1 H 1 1,00794 Vodík											B 5 10,811 Bor	C 6 12,011 Uhlík	N 7 14,007 Dusík	O 8 15,999 Kyslík	F 9 18,998 Fluor	He 2 4,0026 Helium											
2 II. A	Li 3 6,941 Lithium	Be 4 9,0122 Beryllium											Al 13 26,982 Hliník	Si 14 28,085 Křemík	P 15 30,974 Fosfor	S 16 32,06 Síra	Cl 17 35,453 Chlor	Ne 10 20,179 Neon									
3	Na 11 22,990 Sodík	Mg 12 24,305 Hořčík	3 III. B	4 IV. B	5 V. B	6 VI. B	7 VII. B	8 VIII. B	9 VIII. B	10 VIII. B	11 I. B	12 II. B	Ar 18 39,948 Argon														
4	K 19 39,098 Draslík	Ca 20 40,078 Vápník	Sc 21 44,956 Skandium	Ti 22 47,867 Titan	V 23 50,942 Vanad	Cr 24 51,996 Chrom	Mn 25 54,938 Mangan	Fe 26 55,845 Železo	Co 27 58,933 Kobalt	Ni 28 58,693 Nikl	Cu 29 63,546 Měď	Zn 30 65,38 Zinek	Ga 31 69,723 Gallium	Ge 32 72,61 Germanium	As 33 74,922 Arzen	Se 34 78,971 Selen	Br 35 79,904 Brom	Kr 36 83,798 Krypton									
5	Rb 37 85,468 Rubidium	Sr 38 87,62 Stroncium	Y 39 88,906 Yttrium	Zr 40 91,224 Zirkonium	Nb 41 92,906 Niob	Mo 42 95,95 Molybden	Tc 43 -98 Technecium	Ru 44 101,07 Ruthenium	Rh 45 102,91 Rhodium	Pd 46 106,42 Palladium	Ag 47 107,87 Stříbro	Cd 48 112,41 Kadmium	In 49 114,82 Indium	Sn 50 118,71 Cín	Sb 51 121,75 Antimon	Te 52 127,60 Tellur	I 53 126,90 Jod	Xe 54 131,29 Xenon									
6	Cs 55 132,91 Cesium	Ba 56 137,33 Baryum											Hf 72 178,49 Hafnium	Ta 73 180,95 Tantal	W 74 183,84 Wolfram	Re 75 186,21 Rhenium	Os 76 190,23 Osmium	Ir 77 192,22 Iridium	Pt 78 195,08 Platina	Au 79 196,97 Zlato	Hg 80 200,59 Rtuť	Tl 81 204,38 Thallium	Pb 82 207,20 Olovo	Bi 83 208,98 Bismut	Po 84 -209 Polonium	At 85 -210 Astat	Rn 86 -222 Radon
7	Fr 87 -223 Francium	Ra 88 226,03 Radium											Rf 104 261,11 Rutherfordium	Db 105 262,11 Dubnium	Sg 106 263,12 Seaborgium	Bh 107 262,12 Bohrium	Hs 108 270 Hassium	Mt 109 268 Meitnerium	Ds 110 281 Darmstadtium	Rg 111 280 Roentgenium	Cn 112 277 Kopernicium	Nh 113 -287 Nihonium	Fl 114 289 Flerovium	Mc 115 -288 Moscovium	Lv 116 -289 Livermorium	Ts 117 -291 Tennessin	Og 118 293 Oganesson

Diagram illustrating the structure of an element box for Vanadium (V):

- Relativní atomová hmotnost: 50,942
- Značka: V
- Elektronegativita: 1,50
- Název: Vanad
- Protonové číslo: 23

6	LANTHANOIDY	La 57 138,91 Lanthan	Ce 58 140,12 Cer	Pr 59 140,91 Praseodym	Nd 60 144,24 Neodym	Pm 61 -145 Promethium	Sm 62 150,36 Samarium	Eu 63 151,96 Europium	Gd 64 157,25 Gadolinium	Tb 65 158,93 Terbium	Dy 66 162,50 Dysprosium	Ho 67 164,93 Holmium	Er 68 167,26 Erbium	Tm 69 168,93 Thulium	Yb 70 173,04 Ytterbium	Lu 71 174,97 Lutecium
7	AKTINOIDY	Ac 89 227,03 Aktinium	Th 90 232,04 Thorium	Pa 91 231,04 Proaktinium	U 92 238,03 Uran	Np 93 237,05 Neptunium	Pu 94 {244} Plutonium	Am 95 -243 Americium	Cm 96 -247 Curium	Bk 97 -247 Berkelium	Cf 98 -251 Kalifornium	Es 99 -252 Einsteinium	Fm 100 -257 Fermium	Md 101 -258 Mendělevium	No 102 -259 Nobelium	Lr 103 -260 Lawrencium

--

2) **Napište tajenku. Vysvětlete daný pojem a najděte v křížovce pro tento pojem jeden konkrétní příklad.**

Tajenka:

Vysvětlení:

Příklad z křížovky:

body:

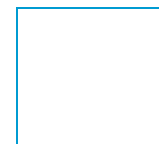
Úloha 2   Biochemická pravda a lež**10 bodů**

Stejně jako ve školním kole si v této části ověříte své znalosti z oblasti biochemie. Posuďte 10 uvedených tvrzení. Opět je na vás opravit přesně polovinu výroků. Pokud označíte tvrzení za nepravdivé, opravte ho. Při opravách nepoužívejte negaci sloves (místo je – není), ale pokud je třeba, zaměňte chybná slova tak, aby tvrzení bylo pravdivé.

1) Vyhodnoťte pravdivost tvrzení. Ke každému tvrzení napište ANO nebo NE. Chybná opravte dle pokynů v zadání.

- 1) Hemoglobin má v organismu transportní funkci.
- 2) Sacharid, který triviálně nazýváme cukr řepný, patří mezi disacharidy.
- 3) Molekula laktosy se skládá z glukosy a fruktosy.
- 4) Jód je biogenním prvkem, řadí se mezi stopové prvky.
- 5) Reakcí hydroxidu sodného s kyselinou palmitovou vzniká mýdlo.
- 6) Vitamin E je rozpustný ve vodě.
- 7) V pevných tucích převažují nasycené mastné kyseliny.
- 8) Zvýšené množství fruktosy v krvi člověka se projevuje onemocněním nazývaným cukrovka (diabetes).
- 9) Lepek je sacharid vyskytující se například v pšeničné mouce.
- 10) Vitamin D je důležitý pro správnou srážlivost krve.

body:

Úloha 3   Látky v organismech – kyselina chlorovodíková**20 bodů**

Žaludeční šťáva je bezbarvá tělní tekutina s pH 1–2, produkovaná žlázkami v žaludeční sliznici. Hlavními součástmi jsou kyselina chlorovodíková, pepsinogen a mucin. Kyselina chlorovodíková vytváří kyselé prostředí, ničí choroboplodné zárodky, brání rozkladu některých vitamínů, přeměňuje minerální látky na soli rozpustné ve vodě a umožňuje přeměnu pepsinogenu na pepsin.

Kyselina chlorovodíková je silná jednosytná kyselina, která patří k nejdůležitějším surovinám v chemickém průmyslu. Vzniká reakcí bezbarvého plynu **A** a zeleného plynu **B (reakce 1)** a následným rozpouštěním ve vodě. V geologii se kyselina chlorovodíková využívá k detekci uhličitanu vápenatého, protože při jeho reakci s kyselinou chlorovodíkovou dochází k uvolňování bezbarvého plynu **C**, ke vzniku bezbarvé kapaliny **D** a látky **E (reakce 2)**. Reakcí kyseliny chlorovodíkové se železem vzniká látka **F** a bezbarvý plyn **A (reakce 3)**.

1) Napište vzorce a systematické názvy látek A – E.

Látka A: Vzorec:	Systematický název:
Látka B: Vzorec:	Systematický název:
Látka C: Vzorec:	Systematický název:
Látka D: Vzorec:	Systematický název:
Látka E: Vzorec:	Systematický název:
Látka F: Vzorec:	Systematický název:
body:	

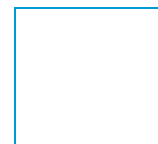
2) Zapište rovnici a vyčíslete reakce 1–3.

Reakce 1:
Reakce 2:
Reakce 3:
body:

3) Z reakcí 1–3 vyberte všechny, které lze považovat za a) slučování, b) rozklad, c) vytěšňování. Reakce není nutné opisovat, stačí zapsat jejich číslo.

a) vytěšňování:
b) rozklad:
c) slučování:
body:

Úloha 4 Stopové prvky – železo**15 bodů**

Železo je jedním z nejdůležitějších prvků v lidském organismu. V těle dospělého člověka je obsaženo více než 70 mmol (4,0–4,5 g) železa. Nejvíce železa je v lidském organismu vázáno ve sloučenině, která zajišťuje přenos krevních plynů.

1) O jakou sloučeninu jde? Napište její název.

Název:

body:**Text k úlohám číslo 2-6:**

Železo se vyskytuje v přírodě, například ve formě minerálu melanteritu s chemickým vzorcem $\text{FeSO}_4 \cdot 7 \text{H}_2\text{O}$. Vyrábí se také synteticky reakcí železa s kyselinou sírovou a následnou krystalizací.

$M(\text{Fe}) = 56 \text{ g/mol}$, $M(\text{S}) = 32 \text{ g/mol}$, $M(\text{O}) = 16 \text{ g/mol}$, $M(\text{H}) = 1 \text{ g/mol}$

2) Jaký je chemický název uvedené sloučeniny železa?

Chemický název:

body:**3) Jaký je triviální název této sloučeniny?**

Název:

body:**4) Při zmíněné výrobě FeSO_4 vzniká jako vedlejší produkt bezbarvý plyn. Zapište rovnici děje a vypočítejte objem vzniklého plynu, který vznikne spolu s 76 g FeSO_4 .**

Rovnice:

Výpočet:

body:

5) Kolik hmotnostních procent z dané sloučeniny tvoří v textu zmíněných 7 molekul vody?

Výpočet:

Odpověď:

body:**6) Napište název dalšího nerostu, který je sloučeninou železa.**

Název:

body:**Zadání k úlohám číslo 7–9:**

Železo vytváří železnaté i železité sloučeniny. My jsme si pro potřeby dalších úloh vytvořili následující roztoky:

Roztok A obsahuje 1 g FeCl_2 a 99 g vody.

Roztok B obsahuje 1 g FeCl_3 a 99 g vody.

Roztok C obsahuje 1 g FeSO_4 a 99 g vody.

Roztok D obsahuje 1 g $\text{Fe}_2(\text{SO}_4)_3$ a 99 g vody.

7) Která z rozpuštěných látek má největší molární hmotnost?

Výpočet:

Odpověď:

body:

- 8) Ve kterém roztoku je největší molární koncentrace rozpuštěné látky? (Předpokládejte, že objem všech roztoků je přibližně stejný)

Výpočet:

Odpověď:

body:

- 9) Ve kterém roztoku je největší hmotnostní zlomek rozpuštěné látky?

Výpočet:

Odpověď:

body: